

West Zeeuws-Vlaanderen Bevolkingstelling Vrije van Sluis (1687 en) 1688

Huib J. Plankeel

*Eerder verschenen op www.grijsbaard.nl, en met toestemming
van de rechthebbenden overgenomen en geplaatst op HoGenDa.*

Inleiding

Samenhangend met de grote toestroom van Franse vluchtelingen in de jaren 1685/1686 ontstond de behoefte tot een goede registratie van de bevolking op dat moment. Vandaar dat er kort daarop twee tellingen plaatsvonden, waarvan met name de tweede, van januari/maart 1688 van groot belang is. Deze was bedoeld voor een belasting op het gemaal (Resolutie Raad van State d.d. 16 dec. 1687, zoals blijkt uit de inleiding van stuk #25, de lijst van Groede) en als grondslag fungeerde de "eter". Men vindt in deze cohieren dan ook b.v. babies van 5 dagen vermeld. De eerste telling, van sept. 1687, is een beknopte opname (volwassenen, kinderen onder de 16 jaar), maar wel met telling tevens van de paarden en koeien.

Deze cohieren zijn bekend van het Vrije van Sluis, ofwel het "**platteland**" van West Zeeuws Vlaanderen, en bevinden zich in het Zeeuws Archief, toegang 7, rechterlijk archief Vrije van Sluis inv.nr 497. Alleen de Generale Vrije polder en de Biezenpolder ontbreken.

Het Vrije van Sluis

In strikte zin omvatte het Vrije van Sluis het platteland van West Zeeuws Vlaanderen, ofwel de ambachten van Aardenburg, Oostburg en IJzendijke. Niet daaronder vielen de beide Vrije heerlijkheden Breskens en Nieuwvliet, en evenmin de steden (m.u.v. IJzendijke). De magistraat van het Vrije van Sluis bestuurdte dus de dorpen en het omliggende land in West Zeeuws Vlaanderen.

Heel West Zeeuws Vlaanderen viel ná de Opstand direct onder de Staten Generaal als rechtsoptvolger van de Graaf van Vlaanderen (en dus niet onder Zeeland), en werd uit naam van de Staten Generaal bestuurd door de Raad van State, die optrad als een soort "landsheer". De Raad van State benoemde derhalve de magistraten van de steden en van het Vrije van Sluis, en hoorde de rekeningen af. De Vrije heerlijkheden Breskens en Nieuwvliet hadden hun eigen Vrijheer, die hier zorg voor droeg.

Een aantal zaken, zoals b.v. bepaalde belastingheffing, besteedde de Raad van State uit aan de magistraat van het Vrije van Sluis. Daarom vinden we in het archief van het Vrije van Sluis ook de resultaten van de tellingen in Breskens en Nieuwvliet (alleen 1687).

In de loop van de jaren probeerde de magistraat van het Vrije van Sluis hun macht uit te breiden, en begin 18e eeuw gingen ze zelfs zo ver, brieven van de magistraat van Breskens ongeopend te retourneren, omdat deze hen als gelijken aanspraken, en hun orders niet wilden uitvoeren. Uiteindelijk moest de Hoge Raad er aan te pas komen om de magistraat van het Vrije hun plaats te wijzen.

De tellingen

Zoals gezegd bevinden zich in Vrije van Sluis inv.nr 497, de gegevens van twee verschillende soorten tellingen.

-- een telling van medio september 1687, met opgave van gezinshoofden, met kinderen (boven en onder de 16 jaar), personeel, en aantallen paarden en koeien.

-- een telling van begin januari 1688 (soms later) met opgave van alle personen en hun leeftijden

-- bijlagen bij de telling van 1688, met name van personeel en door de armen besteede personen en kinderen

Ik ga hier uit van de telling van 1688. Slechts in relevante gevallen voeg ik gegevens toe uit de lijsten van sept. 1687. Omdat het tijdsverschil tussen beide lijsten slechts 3 maanden is, zijn de verschillen minimaal. Alleen van Nieuwvliet (van welke plaats mij geen lijst van 1688 bekend is) gebruik ik de lijst van 1687.

Opm: De indeling in "delen" is van mijn hand, gewoon om het overzichtelijk te houden.

Overzicht

Telling1688 - Deel A. **Oranjepolder, Maurits- en Goudenspolder, (kleine) Jonkvrouw- en Eerste deel Prins Willemspolder** Van het Eerste deel Prins Willemspolder bestaan twee lijsten, respectievelijk vallend onder IJzendijke en Oostburg ambacht

Telling1688 - Deel B. **Zuidzande, Cadzand dorp, Retranchement**

Telling1688 - Deel C. **Groede, Van der Lingenspolder, Wulpenpolder (midden)**

Telling1688 - Deel D. **Groot en Klein Baarsande**

Telling1688 - Deel E. **Breskens, Wulpenpolder (oost), Elisabethpolder**

Telling1687 - Deel F. **Nieuwvliet, St Baafsdijk, Wulpenpolder (west)**

Telling1688 - Deel G. **Tweede deel Prins Willemspolder (Schoondijke), Veerhoek-, Henricus- en Stampershoekpolder**

Telling1688 - Deel H. **Bewester Eede**

Telling1688 - Deel J. **De Polder benoorden, ofwel Isabellapolder benoorden Aardenburg**

Telling1688 - Deel K. **Sint Kruis**

Telling1688 - Deel L. **Onze Vrouwe bezuiden Aardenburg (zonder de Biezenpolder)**

Telling1688 - Deel M. **Heijle**

Telling1688 - Deel N. **Sint Baafs**

Het resultaat van de telling

Het resultaat van deze telling kan als volgt worden samengevat, zij het, dat men rekening moet houden met kleine afwijkingen als gevolg van het feit, dat de tellingen over 3 maanden verspreid zijn gedaan.

Men ziet daaruit, dat een huishouden gemiddeld 4,7 personen telde, en dat 60% van de bevolking 16 jaar of ouder was, en 40% onder de 16 jaar.

deel		gebied	huishoudens	boven 15j	onder 16j	onbekend	totaal
A	1	Oranjepolder	55	191	108	2	301
	2	Maurits- en Goudenpolder	32	102	66	1	169
	3	Eerste deel Prins Willemspolder (onder IJzendijke)	48	145	80	2	227
	3	Eerste deel Prins Willemspolder (onder Oostburg)	19	108	52	0	160
B	4	Zuidzande ¹	105	328	212	0	540
	5	Cadzand dorp	112	299	240	0	539
	6	Retranchement	109	256	197	0	453
	6	armen ²	3	7	18	0	25
C	7	Groede (dorp)	165	426	267	0	693
	7	Groede (platteland)	116	356	232	0	588
	7	Groede (Wulpen)	1	2	2	0	4
D	8	Groot en Klein Baarsande	44	134	68	0	202
	8	armen		1	4	1	6
E	9	Breskens (dorp) ³	69	144	95	0	239
	9	Breskens (platteland) ⁴	53	117	85	0	202
	9	Breskens (Wulpen)	2	4	4	0	8
	9	Breskens (Elisabethpolder)	8	22	22	0	44
	9	armen	2	3	18	0	21
F	10	Nieuwvliet (dorp) (1687)	25	59	52	0	111
	10	Nieuwvliet (platteland)	80	195	122	0	317
	10	Nieuwvliet (Wulpen)	6	16	13	0	29
G	11	Schoondijke (dorp)	79	198	114	0	312
	11	Tweede deel Prins Willemspolder	76	273	174	0	447
	12	Veerhoek- Henricus- en Stampershoekpolder	15	53	37	0	90
	11	armen	3	11	12	0	23
H	13	Polder Bewester Eede	34	104	75	0	179
J	14	Polder benoorden Aardenburg	31	121	69	0	190
K	15	Sint Kruis	55	127	100	5	232
L	16	Onze Vrouwe bezuiden Aardenburg	12	31	17	2	50
M	17	Heijle	19	62	35	0	97
N	18	Sint Baafs	44	119	78	2	199
		totaal	1422	4014	2668	15	6697

voetnoten

1 Deze, en de twee volgende, gebaseerd op lijst #15

2 Aantal kinderen is niet duidelijk.

3 Onder het platteland reken ik de huishoudens t/m B001 t/m B053, het dorp B054 t/m B122.

4 Door de niet verwerken van de dubbeltelling van Gillis Scheerens wijkt het totaal aantal af van het opgegeven aantal.